

Jernej Pisk

Problemi z rekordi v športu

Izveček

Del modernega športa je močno zaznamovan s težnjo po doseganju rekordov. Javnost bi olimpijske igre ali svetovno prvenstvo v določenih rekordnih športih, na katerih ne bi bilo doseženega pravnobnega rekorda, hitro razglasila za velik neuspeh, celo polomijo, a zdi se, da se temu trenutku ne bo mogoče izgoniti. Sama logika rekorda namreč temelji na protislovni zahtevi po neomejeni rasti znotraj omejenega sistema. Neomejeno napredovanje športnih dosežkov bi bilo mogoče, če ti dosežki ne bi bili vezani na zelo omejen biološki sistem – športnikovo telo. Tako pa se nam v prihodnosti rišejo končne meje podiranja športnih rekordov. Kaj to pomeni za rekordni šport? Je to napoved njegovega konca ali zgolj spodbuda k preoblikovanju določenih športnih disciplin k bolj trajnostno vzdržnim oblikam tekmovanja?

Ključne besede: Šport, rekord, tekmovalnost, napredek, trajnostni razvoj.

Vir: <http://www.delo.si/sport/>

Problems with records in sport

Abstract

Part of modern sport is highly influenced with the urge to achieve records. Olympics or World Championships without records would be a big disappointment among spectators and general public alike. But it seems that this moment is inevitably coming. The logic of sport record is based on impossible ideal of unlimited growth in limited systems. The biological human body is finite system which limit the desire for unlimited progress of sport records. What does it mean for record sports? Is this the announcement of its final end or just the incentive for its modification in the direction of more sustainable sport practices?

Keywords: Sport, record, competitiveness, progress, sustainable development.

■ Mesto rekordov v športu

Tekmovalni šport teži k napredovanju in preseganju meja. To je v športu prepoznal tudi Pierre de Coubertin, pobudnik olimpijskih iger moderne dobe. Šport »potrebuje svobodo ekscesa. To je njegovo bistvo, njegov predmet in skrivnost njegove moralne vrednosti. /.../ Drznost zaradi drznosti in brez resnične potrebe po tem – prav na ta način naša telesa rastejo čez svojo živalsko naravo« (Coubertin, 1924, v Loland, 1995, str. 63). Od svobode ekscesa do rekordov je tako le še en korak. V 'Olimpijskih spominih' iz leta 1931 je Coubertin posebej zagovarjal idejo športa, usmerjenega v rekorde: »Tako športni rekord nepogrešljivo stoji na vrhu športne zgradbe kot 'večni aksiom'. /.../ Ni ga mogoče odstraniti, ne da bi obenem uničili tudi vse ostalo. Odpovejte se, vi, zagovorniki zmernosti, temu utopičnemu in nerealističnemu idealu – ki je v nasprotju z naravo – in pogledjte, kako smo v prakso postavili moto očeta Dido, ki je postal moto olimpizma: *citius, altius, fortius*« (Coubertin, 1931, v Loland, 1995, str. 64). Hitreje, višje, močnejše! Danes se mnogi sprašujejo, ali je to bistvo športa ali bistvo tega, kar je s športom narobe?

■ Zgodovina rekordov

Izhajajoč iz same besede 'rekord' in njene ga izvornega angleškega pomena 'to record', slovensko (za)beležiti, izhaja, da je rekord bistveno vezan na določen človekov tehnološki razvoj, ki je omogočil beleženje dosežkov. Potrebno je bilo dovolj natančno merjenje, kvantifikacija dogodkov. Čeprav so že iz antike znani primeri beleženja športnih dosežkov, pa je bilo šele od odkritja štoparice leta 1730 naprej mogoče natančno meriti fizikalne spremenljivke v športu. Prvi rekordi v atletiki naj bi bili tako zabeleženi leta 1868 na atletskem tekmovanju med Univerzama Cambridge in Oxford, besedna zveza 'postaviti rekord' pa naj bi se prvič pojavila leta 1880 (Guttman, 1978, str. 51). Gre torej za čas 19. stoletja, v katerem se je naravoslovna empirično-matematična znanstvena metoda že dodobra uveljavila. Zato je tudi beleženje rekordov v športu mogoče razumeti kot paradigmatičen primer novega načina mišljenja in dojemanja stvarnosti ter posledično novih vrednot tedanjega časa. Ta je prinesel s sabo prepričanje v brezmejni napredek posameznika in človeštva nasploh. Ideja napredka, ki je gradila na empirično-matematični znan-

stveni metodi, tako postane ena osrednjih kategorij tudi v razumevanju športa, saj prevladuje prepričanje, da je vsak športni dosežek in vsak rekord mogoče še izboljšati. Napredek, utemeljen na natančni fizikalni kvantifikaciji, vstopi v olimpijske igre moderne dobe tako močno, da je ameriški časopis *American observer* leta 1896 o olimpijski športni gimnastiki zapisal, da ni posebej zanimiv in resen šport, saj se je ne da natančno meriti (Guttman, 1978, str. 50). Spremembe, ki so se zgodile v modernem športu kot posledice vsestranskega novoveškega razvoja znanosti, Alain Guttman navede v svoji knjigi *From ritual to record*. Guttman izpostavi sedem značilnosti modernega športa,¹ pri čemer predstavlja vrhunec, v katerem se dovršijo vse ostale, prav začetek beleženja športnih rekordov. Za beleženje rekordov je bila poleg kvantifikacije pomembna tudi standardizacija pogojev, saj bi brez enakovrednih pogojev ne mogli primerjati doseženih rezultatov. To je osnova pravičnosti v športu. Prav zaradi te zahteve po standardizaciji tekmovalnih pogojev, ki naj bi bili enaki za vse tekmovalce, se celo tradicionalno zunanji športi selijo v notranje prostore. Znale so ideje celo o tem, da bi smučarske skoke, na rezultate katerih še vedno bolj ali manj močno vplivajo zunanji dejavniki, kot sta hitrost in smer vetra, preselili v dvorano in s tem dejansko zadostili zahtevi po enakih pogojih za vse tekmovalce. Ko združimo kvantifikacijo in standardizacijo, lahko začnemo govoriti o rekordih. Posledica borbe za rekordi pa je tudi specializacija športnikov: v želji po doseganju najboljših rezultatov se morajo športniki ozko specializirati in usmeriti v razvijanje zgolj tistih sposobnosti, ki k temu pripomorejo.

K izboljševanju športnih rekordov največ prispevajo štirje dejavniki: boljša fizična pripravljenost športnikov, boljša psihična pripravljenost, boljša tehnika izvedbe gibanja ter tehnične izboljšave športnih rekvizitov, oblačil in drugih pripomočkov. Kljub nekaterim večjim preskokom v rekordih, kar je bila posledica večjih sprememb v enem izmed štirih dejavnikov, največkrat tehničnih sprememb, se ob pogledu na tipični graf hitrosti napredovanja rekorda v posamezni športni disciplini izkaže, da se je po relativno konstantnih izboljšavah rekordov v zadnjih desetletjih hitrost napredovanja precej upočasnila ali celo ustavila. Je k temu prispevalo tekmovalje med velesilami,

¹Teh sedem značilnosti je: sekularizacija, enakost možnosti, specializacija, racionalizacija, birokratizacija, kvantifikacija in beleženje rekordov.

slab nadzor nad uporabo dopinga, ali pa gre za približevanje limiti – skrajnim mejam človeških zmogljivosti?

■ Rekord v svojem bistvu

V športu lahko ločimo vsaj dve vrsti rekordov: rekorde sposobnosti in statistične rekorde (Hämäläinen, 2013). Statistični rekordi v športu (na primer to, da je nekdo osvojil že 15 zlatih medalj v neki disciplini, da je neki klub že desetkrat osvojil določeno lovoriko ipd.) z vidika trajnostnega razvoja športa niso problematični tako, kot so problematični rekordi sposobnosti, na primer rekord v teku na 100 m. Zato se bomo v nadaljevanju osredotočili na rekorde sposobnosti.

Sigmund Loland rekord v športu opredeli kot »najboljši doslej doseženi rezultat v določenem športu, izmerjen z natančnimi matematično-fizikalnimi količinami (metri, sekunde ali kilogrami) znotraj standardiziranega prostorsko-časovnega okvira, ki ga določajo pravila tega športa« (Loland, 2001, str. 128). Da bi v polnosti lahko govorili o športnem rekordu, mora torej sam športu ustrezati oz. izpolnjevati dva pogoja: (1) natančno empirično merjenje dosežkov in (2) standardni ponovljivi pogoji, v katerih se je športni dosežek izvedel. Le če sta izpolnjena oba pogoja, lahko govorimo o 'čistem' rekordnem športu. Če je izpolnjen le eden od obeh pogojev, Loland govori o 'kvazi' rekordnem športu. V maratonskem teku, na primer, imamo sicer natančno merjenje rezultatov, a se konfiguracija prog razlikuje od kraja do kraja. Še slabše je v cestnem kolesarstvu ali alpskem smučanju, kjer nam samo natančno merjenje rezultatov ne omogoča, da bi govorili o rekordih v čistem smislu. Obstaja še tretja skupina športov, in sicer tisti, ki se sicer dogajajo v zelo standardiziranih pogojih (npr. tenis), a je merjenje sposobnosti precej nenatančno izraženo v točkah, golih, koših ipd., ki nujno ne odražajo dejanskih razlik v sposobnostih med tekmeči. Srečni gol v nogometu lahko doseže tudi slabša ekipa. Rezultati v teh športih so torej v veliki meri odvisni od interakcije med igralci ter tekmeči in ne samo od telesnih sposobnosti igralcev-športnikov. Zato govorimo o športnih igrah, kjer lahko beležimo statistične rekorde.

Rekordi v športu se izkažejo za zelo uporabne tudi z vidika univerzalizacije športnih tekmovalj, saj primerjanje med športniki in

njihovimi dosežki razširjajo onkraj določene prostora in časa. Fizična navzočnost športnikov, ki se potegujejo za najboljši dosežek, nov rekord, odslej ni več pogoj, saj natančno izmerjen rekord, postavljen v standardiziranih pogojih, predstavlja izziv tako za prisotne športnike kot tudi za tiste v drugih krajih in v drugem času v prihodnosti. Rekord v teku na 100 m lahko odslej vsakdo napada v svojem kraju in v svojem času. Zaradi rekordov je mogoče tekmovali celo z že pokojnimi športniki. Na ta način rekordi predstavljajo spodbudo za najvišje napore športnikov. Obenem pa se izkaže, da previsoko postavljen in zato nedosegljiv rekord zmanjša motivacijo preostalih, saj rekorda domnevno ni več mogoče preseči.²

Poleg tega se nam nekompleksni rekordni športi, kot je npr. atletika, zdijo kot ideal pravičnosti v športu: vsak športnik nastopa v enakih pogojih, njegov rezultat pa se natančno izmeri in nato primerja z rezultati vseh ostalih športnikov v isti disciplini. S tem v največji možni meri izključimo element (ne)sreče, ki je v določenih primerih lahko celo odločilni dejavnik uspeha v športnih igrah. Neka ekipa lahko na primer po spletu srečnih naključij zabije gol nasprotniku ter zmaga, ali pa si sicer boljše ekipa nesrečno da avtogol ter izgubi tekmo kljub siceršnji nadvladi na igrišču. Sreča bi zato lahko odzvela del zasluga za uspeh ali poraz v športu, ki ga sicer pripisujemo samim športnikom oziroma ekipam. Športna tekmovalna namreč razumemo kot izredno meritokratske prakse, pri čemer so prav rekordni, nekompleksni športi tisti, ki v največji možni meri iz športa izključujejo nezasluzeno srečo ter zagotavljajo pravičnost.

Natančno merjenje dosežkov in standardizacija pogojev sta torej v tekmovalni šport prinesla mnogo pozitivnih stvari, obenem pa tudi mnogo težav in pasti. Zdi se namreč, da takšen šport ne more obstati na dolgi rok.

■ Problem rekorda

Na prvi pogled lahko v logiki rekorda prepoznamo novoveški koncept metodičnega dvoma kot temelja novih spoznanj in odkritij, saj vnaprej podvomi v vsako predobstoječo avtoriteto, vsak že postavljen rezultat. V novoveško mišljenje je metodični dvom vpeljal Rene Descartes, in sicer z željo, da

bi s svojim mišljenjem na koncu vendarle prišel do spoznanja resnice, v katero ne bi bilo več mogoče podvomiti. A čeprav moderni šport sprejema metodični dvom kot svoje izhodišče, se zdi, da Descartesovega zaključka ne sprejme: za moderni šport namreč velja misel, da »dovolj ni nikdar dovolj« (Loland, 2001, str. 129). Nobene končne trdne točke ni, nobene 'resnice', ob kateri bi se športniki zadovoljno ustavili in umirili. Noben dosežek ne zadošča, prav vsakega se postavi pod vprašaj in poskuša znova preseči. Tekmovalni šport je zelo ciljno orientiran, celo instrumentaliziran za doseganje zmage ali rekorda (Hundley, 2002, str. 206). Prav v tem Parry Marinkova vidi izvor konstantnega nezadovoljstva mnogih športnikov, saj je njihovo instrumentalno mišljenje usmerjeno v cilj, ki ga nikdar ni mogoče doseči (Parry Martinkova, 2013, str. 69). Kot nam kažejo današnje statistike, je krivulja izboljševanja rekordov vedno manj strma, doseganje novih rekordov pa je vedno težje. To pa za močno prisotno idejo napredovanja brez konca predstavlja resen problem.

Zdi se, da bi problem doseganja platojev v napredovanju rekordov lahko vsaj začasno rešili z natančnejšim merjenjem dosežkov. Namesto metrov ali centimetrov lahko začnemo meriti milimetre, namesto stotink tisočinke ipd. Rekord v sprintu na 100 m bi tako lahko iz 9,58 sekunde izboljšali na 9,579 in nato na 9,578 itd. Skratka, tehnološki napredek odpira vrata nadaljnjemu podiranju rekordov. A to ni ne prava ne dolgoročna rešitev predstavljenega problema. Slej ko prej bomo prišli do končne meje. Nemogoče si je predstavljati, da bi človek v sedanji naravni biološki obliki in sestavi za sprint na 100 m potreboval zgolj 3 sekunde.

Druga možnost je usmeritev v izmišljanje vedno novih športov, ki bi znova in znova omogočala postavljanje novih rekordov. Ko bi se nek šport z rekordi zasičil do te mere, da novih rekordov ne bi bilo, bi si preprosto izmislili nov šport in zgodba bi se ponovila. Vsakih nekaj let ali desetletij bi nek šport preprosto opustili ter si izmislili novega. A zdi se, da niti s to potencialno rešitvijo ne bi rešili bistva problema. Loland opozori, da je samo reduciranje tekmovalnega športa na objektivno merjenje, katerega podstat je ideja o kvantitativnem napredku, za takšen šport lahko celo usodno. Ideji kvantifikacije in standardizacije sta sicer omogočili postavljanje rekordov v športu, a to očitno vodi v vedno večjo in zgodnjo specializacijo športnikov. Tako dobimo množico par-

cialno in neuravnoteženo razvitih človekih oseb z odličnimi predispozicijami za (kronične) poškodbe in nizko kvaliteto življenja zunaj športa. Osrednji problem se kaže prav v redukciji človeškega potenciala na ozek biološki napredek. Naše telesne, biološke zmožnosti so namreč omejene. Problem sedanje logike rekorda je namreč v tem, da predpostavlja nemogočo zahtevo po neomejeni rasti znotraj omejenega sistema (Loland, 2000, str. 44). Problem rekorda v športu Loland vzporeja s problemom ideje neprestane (ekonomske) rasti, ki gradi na omejenem sistemu planeta Zemlje. Za bodoče športnike ohranjanje takšne logike rekorda vsebuje močne zahteve po genetskih in drugih manipulacijah, saj doseganje ozko specializiranih rekordov zahtevalo ozko specializirana človeška bitja. Rekordni športi in tisti športi, ki se v večji meri osredotočajo na eno (nekompleksno) motorično sposobnost, zato predstavljajo veliko večje tveganje za zlorabo nedovoljenih metod in sredstev (doping), obenem pa so rezultati v teh športih v večji meri posledica prirojenih človekovih sposobnosti.

■ Alternative športnim rekordom

A obstajajo tudi drugačni, kompleksni in nerekordni športi, ki poleg osnovnih motoričnih sposobnosti zahtevajo kompleksna tehnična in taktična znanja. Takšni športi so zato z vidika uporabe dopinga veliko manj problematični, saj ozko usmerjena dopinška sredstva ne delujejo. Da bi vsaj deloma rešili problem dopinga v ozko specializiranih športih, bi zato bilo potrebno povečati njihovo kompleksnost ter vključiti zahtevnejše tehnično-taktične prvine, ki bi pomembno vplivale na uspešnost nastopanja. S tem bi prišli do športa, ki bi tudi prihodnjim rodovom športnikom in športu omogočal trajnejši obstoj. Kriterij za to, da je neka stvar trajnostna, je, da bi se določen način delovanja lahko nadaljeval naprej v nedoločeno prihodnost. V želji po tem, da bi sodobni šport uskladili s trajnostnim razvojem, bi se morali odreči ali spremeniti ne samo 'čisti' rekordni šport, ampak tudi nekompleksne in ozko specializirane športne discipline ter jih preoblikovati v manj specializirane in bolj kompleksne. Prav premik od ozko specializiranih in z rekordom povezanih športnih dejavnosti k bolj kompleksnim, ki zahtevajo raznolike sposobnosti, bi posebej poudaril posameznika z vsestransko razvitimi sposobnostmi. Tako

²Poseben primer takšnega rekorda iz lokostrelstva navaja Guttmann (1978, str. 54).

vprašanje, kot zaključil Loland, ne bi bilo več »abstraktno vprašanje po tem, ali je bil dosežen najboljši dosežek vseh časov, ampak kdo ima danes najboljše sposobnosti v teh konkretnih okoliščinah in v primerjavi s tu navzočimi tekmeči« (Loland, 2006, str. 154). V nekompleksnih rekordnih športih bi lahko bil eden prvih korakov k trajnejši vzdržnosti v tem, da bi namesto absolutnih rezultatov, merjenih v sekundah, centimetrih ali kilogramih, začeli zapisovati le osvojena mesta na tekmovanju. Na ta način zmagovalc v teku ne bi bil tisti, ki bi pretekel v cilj v najkrajšem izmerjenem času, ampak preprosto tisti, ki je izmed vseh udeleženi tekmovalcev prvi prečkal ciljno črto. Sam dosežen rezultat v sekundah bi s tem izgubil svoj pomen. S tem pa bi se izgubila tudi sama osredotočenost na rekorde, od tekmovalcev pa bi obenem zahtevalo ne le izkaz motoričnih sposobnosti, ampak tudi dovršeno taktiko. Tek bi iz nekompleksnega postal kompleksen šport. Druga prilagoditev tekaških tekmovanj bi se lahko osredotočila na odpravo standardiziranih prog in vključitev različnih 'poligonov'. Vsi tekmovalci bi še vedno bili postavljeni pred enako nalogo, imeli bi enake možnosti, kar je pogoj pravičnega tekmovanja, a bi se športni poligoni od kraja do kraja razlikovali tako v dolžini kot tudi v tehnični zahtevnosti (npr. različne tekaške podlage ali ovire na progi ipd.). S tem bi še vedno lahko ugotovili, kdo je najhitrejši tekač, obenem pa ne bi bili zavezani in omejeni z doseganjem absolutno najboljšega rezultata – rekorda. V takšnih športnih dramah bi tudi gledalci uživali na podoben način, kot sedaj uživajo v pričakovanju rekordov. Obenem pa bi tako šport ohranili zanimiv tudi za športnike prihodnjih generacij, saj bodo vsakokrat tekmovali le s svojimi konkretnimi tekmeči, ki so odražali v istem času in ne z nekimi abstraktnimi ter nedosegljivimi rekordi iz preteklosti, morda doseženimi na sumljiv način.

Takšne prilagoditve nekompleksnih športnih disciplin povzemajo Lolandovo idejo prehoda iz logike kvantitativnega napredka v logiko kvalitativnega napredka. V večji meri jo že sedaj posebej športne igre. Njihova logika je zato dolgoročno sprejemljivejša, saj se ogne omenjeni nemogoči zahtevi po neomejenem kvantitativnem napredku znotraj omejenega biološkega sistema. Čeprav se zdi, da so prav rekordi v športu magnet za gledalce, pa so že danes svetovno najpopularnejši športi tisti brez rekordov: to so športne igre, na primer nogomet. Igra kot taka, ki sicer predstavlja

nekakšno motnjo v sodobnem skrbno nadzorovanem znanstveno-tehničnem načinu dojemanja stvarnosti, vendar le na posebno globok način, nagovarja človeka. V njej se rezultati ne merijo v fizikalnih količinah, ampak v nefizikalnih točkah. Kaj velja za točko, je odvisno od pravil določenega športa, npr. gol, koš ipd. Standardi odličnosti so v večini športnih iger zelo kompleksni in odprti. Osnovne motorične sposobnosti, kot so hitrost, moč in vzdržljivost, so le sredstva, ki jih je potrebno nadgraditi s tehničnimi in taktičnimi prvini. Slednje se običajno razvija v odnosih s soigralci, zato je tudi uspeh na tekmovanju pogosto bolj kot od posameznika odvisen od delovanja celote. Uspešni igralci v športnih igrah so lahko zelo različni po svojih motoričnih predpozicijah: nekdo je hitrejši in močnejši, a okornejši, drugi počasnejši, a spretnjši in taktično bolj dovršen, ter zato lahko prav tako uspešno igra. Tudi doping, ki se osredotoča na izboljšanje posamezne sposobnosti (npr. moči ali vzdržljivosti), v športnih igrah nima odločilne vloge. Kompleksni športi so na sploh glede takšnih zlorab manj ranljivi kot nekompleksni rekordni športi (Loland, 2004, str. 193). V prvih namreč izboljšanje ene določene motorične sposobnosti ne zadošča. Vedeti, kako močno lahko nekdo brčne žogo, je sicer lahko zanimivo, a ne odloča o zmagovalcu nogometne tekme. Cilj ni zgolj 'najhitrejši tek', ampak celota izkustvenih kvalitet, kot so občutek obvladovanja naloge, sodelovanje, veselje ipd. Veselje lahko napreduje v intenzivnosti in kompleksnosti, a ga ni mogoče objektivno merit. Zato ni mogoče postaviti rekorda v veselju in s tem mejnika, ki bi ga bilo potrebno preseči. Loland zato zaključil, da je ideja kvalitativnega napredka zgrajena na idealu neomejenega napredka znotraj neomejenega sistema. To pa je trajnostno vzdržno. Nekateri (Bale in Christensen, 2004, str. 9) zato celo prihodnost olimpijskih iger ne vidijo več v vztrajanju na Cobertinovi ideji po »hitreje, višje, močnejše«, ampak v estetiki, veselju in domišljiji, kar pa ne izključuje kompleksne športne tekmovalnosti.

■ Zaključek

Rekordi so močno zaznamovali razvoj modernega športa, a zdi se, da je njihova vloga pri nadaljnjem razvoju športa precej omejena. Čeprav je mogoče prizadevanja za rekordne dosežke deloma razumeti kot odgovor na človeku prirojeno težnjo po izpopolnjevanju, spoznavanju lastnih meja,

ali pa kot poskus sodobne oblike doseganja nesmrtnosti v slavi (Guttman, 1978, str. 55; Pisk, 2009), pa nam notranje protislovje športnega rekorda s svojo težnjo po neomejenem napredku znotraj omejenega sistema kaže na približevanje lastnim mejam. Prihodnost športa se zato vedno bolj jasno nakazuje v razvoju nerekordnih tehnično in taktično zahtevnih športov, ki zahtevajo raznolike motorične sposobnosti in ki obenem dopuščajo tudi element sreče. To so smernice za privlačen in trajnostno vzdržen šport, ki bo tudi našim zanamcem vedno znova predstavljal truda vreden izziv.

■ Literatura

1. Bale, J. in Christensen, M. K. (2004). *Post-Olympism? Questioning Sport in the Twenty-first Century*. Oxford: Berg.
2. Guttman, A. (1978). *From Ritual to Record: The Nature of Modern Sports*. New York: Columbia University Press.
3. Hämäläinen, M. (2013). Two Kinds of Sport Records. *Sport, Ethics and Philosophy*, 7 (4), 378–390.
4. Hundley, J. (2002). The overemphasis on Winning: A Philosophical Look. V Holowchak, M. A. (ur.), *Philosophy of Sport: Critical Readings, Crucial Issues* (str. 206–219). New Jersey: Prentice Hall.
5. Loland, S. (1995). Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas. *Olympika: The International Journal of Olympic Studies*, IV, 49–78.
6. Loland, S. (2000). The logic of progress and the art of moderation in competitive sports. V Tännsjö, T. in Tamburrini, C. (ur.), *Values in Sport* (str. 39–56). London: E & FN Spon.
7. Loland, S. (2001). Record Sports: An Ecological Critique and a Reconstruction. *Journal of the Philosophy of Sport*, XXVIII, str. 127–139.
8. Loland, S. (2004). The Vulnerability Thesis and its Consequences: A Critique of Specialization in Olympic Sport. V Bale, J. in Christensen, M. K. (ur.), *Post-Olympism? Questioning Sport in the Twenty-first Century*. Oxford: Berg.
9. Loland, S. (2006). Olympic Sport and the Ideal of Sustainable Development. *Journal of the Philosophy of Sport*, 2006, 33, 144–156.
10. Parry Martinkova, I. (2013). *Instrumentality and values in sport*. Praga: Karolinum.
11. Pisk, J. (2009). Iskanje nesmrtnosti v športu. *Šport*, 1-2, 43–46.

dr. Jernej Pisk, prof. šp. vzg.
jernej.pisk@gmail.com